

ΤΑ ΚΑΡΤΕΡΙΑ

Κερκυραϊκὰ εἰκόνες

Δύο οἰκίαι μακρὰ καὶ στεναί, χαμηλαὶ καὶ παράλληλοι, ὡσεὶ συμβαδίζουσαι ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πενίας καὶ τῆς ἀθλιότητος, περιφρασσόμεναι ὑπὸ πυκνῆς συστάδος ἀγριουσικῶν καὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ, αὐταὶ καὶ μόναι ἀπαρτίζουσι τὰ Καρτέρια. Ὁ ὑψηλὸς λόφος τῆς Λιανοσταφίδας, ὀνομασθεὶς οὕτω ἐκ τῆς φυτουργήσεως ἐκεῖ Κορινθιακῆς σταφίδος, ἥτις δὲν ἐπρόκοψεν, ὀρθοῦται ἀνατολικῶς αὐτῶν ἡρέμα καμπυλούμενος πρὸς τ' ἄνω ἕτερος λόφος ἐλαιόφυτος, ἡμερος, ἐπικλινῆς, ἐπὶ τῶν πλευρῶν τοῦ ὁποῦ ἀναρριχῶνται ὡς ἐν ἄσθματι αἱ οἰκίαι τοῦ Μαντουκίου, ὀρθοῦται πρὸς δυσμὰς, κ' ἔθεν καὶ ἔθεν οἱ ἀνώμαλοι πόδες τῶν μετατρέπουσιν εἰς λεκάνην ὄλον ἐκεῖνον τὸν χῶρον. Ἡ λεύκη, ἥτις φύεται πανύψηλος ὡς γίγας πρόσκοπος, παρὰ τὴν δεξιὰν οἰκίαν, ρίπτει παχεῖαν σκιὰν ἐπὶ τοῦ πτωχοῦ συνοικισμοῦ τὸ καλοκαίρι, τὸν δὲ χειμῶνα μαίνεται καὶ θορυβεῖ καὶ γοᾷ ὀδυνηρῶς, ὡσεὶ ἀπὸ τὰ ὕψη τῆς νᾶ προοικονίζεται καὶ τὸ μέλλον θλιβερὸν εἰς τοὺς γείτονάς της· μία βρύσις λιθοκτιστος παρὰ τὴν ἀριστεράν, χύνει τὰ λευκὰ ρεῖθρά της καὶ ποτίζει τοὺς συνοίκους μετὰ μορμύρου πενθίμου, ἐνθυμίζουσα εἰς αὐτοὺς τὰ κρυστάλλινα νερὰ τῆς πατρίδος. Κατὰ δὲ τὰς θυελλώδεις νύκτας, ὅταν τὰ στοιχεῖα μαίνονται ἀπὸ τὰ ὕψη καὶ αἱ ἀστραπαὶ αὐλακοῦσι τὸν αἰθέρα, ἐν τῷ σκότει ἐκεῖνω τῷ πυκνῷ, μέσῳ τῆς βοῆς τῆς τρικυμίας καὶ τοῦ φοβεροῦ ἀνασασμοῦ τῆς λεύκης καὶ τοῦ μορμύρου τῆς βρύσεως, οἱ ἀτυχεῖς σύνοικοι νομίζουσι ὅτι ἐνωτίζονται γοερὰν φωνήν, ὡς κλητῆριον σάλπισμα ἀντηχοῦσαν :

— Καρτερεῖτε !

Καὶ τὴν πιστεύουσι τὴν φωνὴν αὐτὴν οἱ Πάργιοι, διότι τοῖς φέρει εὐχὰρι προμήνυμα, διότι τὴν ἀνευρίσκουσι, τὴν αἰσθάνονται ἀντηχοῦσαν καθ' ὄραν καὶ κατὰ λεπτὸν εἰς τὰ στήθη των, εἰς τὴν ψυχὴν των. Τὴν πιστεύουσι καὶ καρτεροῦσιν ἀκόμη εὐτυχεστέρους καιροὺς ἐν ἀναμονῇ ἀκαρδάντω, ὅπως οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι φυγάδες, οἱ Δεσιλλᾶται καὶ Βαλιᾶται καὶ Μαυρογενᾶται, οἵτινες, ἐνῶ ἐδάκρουν λαμβάνοντες τὴν εὐτελεῖ ἀμοιβὴν τῆς ἀρπαγείσης βαρυτίμου περιουσίας των, ἐφαλλον συγχρόνως εὐέλπιδες ἐν τῇ πίστει τοῦ δικαίου των :

Φεύγομε, φεύγομε
Καὶ τὸ Μάνθο . . .

Καὶ τὰ τάλλαρα θὰ φᾶμε
Καὶ ἔς τὴν Πάργα θὲν νὰ πάμε ! . . .

Πλὴν φεῦ ! ἐκεῖνοι ἐτάφησαν ἤδη ὑπὸ τὸ ψυχρὸν χῶμα, ξένον χῶμα, καὶ ματαίως καρτεροῦσι τὰ ὅσπᾶ των νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τὴν γενέτειραν γῆν μετὰ τῶν ὀστέων των πατέρων των, ἅτινα οἱ ἴδιοι, ἐντὸς δερματίνων σάκκων συνεφυγάδευσαν, ἵνα μὴ φρίξωσι τὰ ἱερά, αἰσθανόμενα αἴφνης πόδα κατακτητοῦ πατοῦντα τὰ χῶματά των. Ἐτάφησαν καὶ οἱ υἱοὶ των καὶ θὰ ταφῶσιν ἴσως καὶ οἱ υἱοὶ τῶν υἱῶν των μόνον μὲ τὰ δάκρυα τοῦ ἀπάτριδος εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ μόνον ἐνωτιζόμενοι τὴν φωνὴν τῆς ψυχῆς των :

— Καρτερεῖτε ! . . .

Θεὲ μου καὶ δὸς μου λογισμὸ
Καὶ βόηθᾶ με τὸ χριστιανό,
Νὰ μιλήσω τῇ ἱστορίᾳ
Γιὰ τῆς Πάργας τὴν αἰτία.
Ἡ προσταγὴ ἐδώθηκε,
Τῶν Παργινῶν εἰπώθηκε,
"Ὅλοι κλαίνε καὶ βογγοῦνε"
Ποῦ εἶσαι Πάργα μελετοῦνε.
Ποῦ εἶσαι πατρίδα μας γλυκειά,
Ποῦ εἶχες τὰ κρῦα τὰ νερά,
Κήπους, ὄροσεροὺς ἀέρες,
Κι' ἀξέτιμητους μπαξέδες . . .

Οὕτως ἐθρήνει τῆς πατρίδος τὴν καταστροφὴν ὁ Γιωργάκης Δημοσιολίτσας ὅταν ἐκοινοποιήθη αὐτοῖς παρὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρμοστοῦ ἡ πώλησίς της εἰς τὸν Ἀλῆ Πασσάν. Ἄλλ' ἤτο μύχιος θρήνος, ἀνακραυγὴ ἐγκαρδίας οἱ στίχοι οὗτοι ὄλων ὁμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Πάργας, τεσσάρων χιλιάδων κατοίκων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων, γεράντων καὶ νέων, διὰ τὴν ἀπολλυμένην πατρίδα. Αἱ γυναῖκες πλέον δὲν ἔφερον τὰς καινούργεις χρυσοπαρῦφους στολὰς, οὐδ' οἱ ἄνδρες τὰς βαθυκυάνους βράκας των, ἵνα προσέλθωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κ' ἐορτάσωσι τὴν ἀνάστασιν τοῦ Λυτρωτοῦ τοῦ κόσμου. Λυτρωτῆς δὲν ἐφαίνετο εἰς αὐτοὺς κανεὶς. Μόνον ἀπειλητικοὶ τὴν ὄψιν οἱ Ἀλβανοὶ περὶεφέροντο ἐνοπλοὶ ἐξω εἰς Γουμένιτσαν, ἐνεδρεύοντες κ' ἔτοιμοι νὰ ὀρμήσωσιν ἐντὸς, νὰ διαρπάσωσι καὶ νὰ ἐξολοθρεύσωσιν. Οἱ ἱερεῖς δακρύνοντες, συντετριμμένοι, προσήρχοντο εὐλαβῶς ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τὰς ἐκκλησίας τοῦ Κάστρου τὰς εἰκόνας· καὶ ὅτε ἡ Παναγιωτοῦλα, ἡ μικρὰ ἄμυρὰ εἰκόν, ἡ θαυματουργὸς πολιούχος, ἐράνη δακρύνουσα, διότι ἀπεσπᾶτο τοῦ προσ-

φιλοῦς σκῆνους της καὶ ἀπήγετο εἰς ἔξορίαν, οἱ γόοι τῶν κατοίκων ἀντήχησαν εἰς τραγὸν καὶ αἰώνιον ἀνάθεμα πωλητῶν καὶ ἀγοραστῶν.

Διότι τῷ ὄντι ἦτο προσφιλεστάτη ἡ πόλις εἰς τὴν εἰκόνα ἐκείνην. Ἀπὸ τετρακοσίων ἤδη ἐτῶν, ὁπότε ἡ πόλις ἦτο εἰς ὑψηλότερον μέρος, εἰς τὸν τωρινὸν Παληόπυργον, ἐκεῖ ὅπου βραδύτερον ἐκτίσθη ἡ πλοῦτο ἔσθμος χέρσος μὲ λοφίδια ἐκ κοκκινωχώματος κατάφυτα ἀπὸ χαμοσίγανην καὶ ἀσφοδέλους· καὶ μόνον τὸ εἰκονισμάτιον, ἡ Παναγιοπούλα, ἔμεινε ἐκεῖ ἐντὸς κοιλώματος, κεκρυμμένη, ἀφανὴς ἀπὸ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου, μόνη μεταξὺ τῶν ταπεινῶν χορταρίων καὶ τὸ πολὺ κάποτε μὲ τὴν συντροφίαν καμμιᾶς ἀγαθῆς ἀμνάδος, εἴτ' αἰγὸς παραπλανηθείσης ἐκεῖ. Καὶ ὅτε ὁ βοσκὸς ἀνευρὼν αὐτὴν τὴν μετέφερεν ἐν λιτανείᾳ εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν ἀπέθεσεν εἰς εὐπρεπὲς σκῆνος, μέσῳ τοῦ λιθωνωτοῦ καὶ τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν δεήσεων τῶν πιστῶν, αὕτη ἔφυγεν ἐκείθεν κ' ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὴν προτέραν θέσιν της. Καὶ ἂν οἱ Πάργιοι ἐπέμεινον πάλιν νὰ τὴν λάβουν ἐκείθεν, ἐπέμεινε καὶ αὕτη, μέχρις οὗ ἔκαμεν αὐτοὺς ἐπὶ τέλους νὰ ἐνοήσωσιν, ὅτι οὗτοι ἔπρεπε νὰ τὴν ἀκολουθήσωσιν ἐκεῖ, ὅπου θὰ εὕρισκον καὶ εὐφορον γῆν καὶ πλούσιον ἐμπόριον καὶ δυνατὸν μέρος πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν προσβολῶν τῶν ἐχθρῶν των.

Ἄλλ' ἔπρεπε νὰ φύγῃ ἐκείθεν. Βάρβαρος ποῦς ἐπάτησε τὰ χόματα ἐκεῖνα καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ῥυπανθῇ, νὰ καταπατηθῇ αὐτή, ἡ οὐρανοδόμων, ὑπὸ τὸ πέλας τῶν ἀπίστων. Ἄλλως πῶς νὰ μείνωσιν αὐτὰ τ' ἀτυχῆ πλάσματα, πλανώμενα ἐν τῷ πελάγει ἢ ἐν τῇ ξένη γῆ, ἄνευ τῆς προστασίας της! Κ' ἐνῶ τὴν ἀπήγετο ἐδῶ ὁ ἱερεὺς, παρέκει ἄλλοι ἔσκαπτον τοὺς τάφους, τυμβωρύχοι εὐσεβεῖς, ἐκθάπτοντες ἄλλα ἱερὰ κειμήλια, τὰ λευκὰ ὅστ' αὐτῶν πατέρων των, καὶ παραδίδοντες εἰς τὰς φλόγας μεγάλης πυρᾶς, ἥτις ὑψοῦτο ἐκεῖ τρίζουσα, καταδιβρώσκουσα αὐτὰ ζηλοτύπως, ἵνα μὴ τ' ἀφήσῃ εἰς τὴν λύσσαν τῶν βαρβάρων. Καὶ παρέκει ἄλλοι δισακόρπιζον εἰς τοὺς ἀέρας τὰ ὑπάρχοντά των ὅλα, ἵνα μὴ ὠφεληθῶσιν οἱ κατακτηταὶ κ' ἔθρανον τὰς ἀποθήκας καὶ κατεθρυμμάτιζον τὰς οἰνοβαρέλας.

— Γιατί, μωρὲ Παργινέ, χύνεις τὸ κρασί σου; ἔλεγον οἱ εἰσελθόντες διὰ τὴν τήρησιν δῆθεν τῆς τάξεως Ἀλθανοί, προσηλοῦντες διψαλέα βλέμματα ἐπὶ τοῦ ῥέοντος οἴνου.

— Ἡ γῆ τῶκαμεν ἡ γῆ νὰ τὸ πιῇ, ἀπῆντων θυμωδῶς καὶ ἀταράχως οἱ Πάργιοι.

Καὶ ἤρχισεν εἶτα ἡ φυγὴ, οἰκτρὰ φυγὴ, μὲ δάκρυα πύρινα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, μὲ θλίψιν εἰς τὴν ψυχὴν, μὲ βάρος εἰς τὴν καρδίαν, τὸ μέγα βάρος ἐκεῖνο τῆς λύπης, διότι ζῆ κανεῖς καὶ βλέπει τὴν διαγελωσάν φύσιν γύρω του, τὸν γαλανὸν αἰθέρα καὶ τὴν ἀνοῦσαν γῆν, ἐνῶ μέσα του τρέφει τὴν δυστυχίαν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν. Πλοια-

ρια μικρά, σεσηπτότα, ἐτοιμόθραυστα, παρέλαβον τοὺς φυγάδας, κ' ἐνῶ ἀντικρὺ αἱ νῆσοι τοῦ Ἰονίου ἔτεινον χλοεράς ἀγκάλας ὅπως τοὺς δεχθῶσιν, ἐκεῖνοι ἔστρεφον δακρυβρέκτους ὀφθαλμούς ὀπίσω πρὸς τὸν ξηρὸν βράχον των.

Δὲν ἦτο εἰς τὰς νήσους ἡ πατρίς των.

Ἡ Κέρκυρα, ἥτις ἐδέχθη ἄλλοτε τὸν Ὀδυσσεὰ γυμνὸν καὶ τεθλιμμένον, ἐδέχθη ἤδη, ἐκ τοῦ ἀντιθέτου μέρους της, πτωχοὺς καὶ ἀπαρηγορητοὺς τοὺς πλείστους τῶν ἀτυχῶν Παργίων. Τοὺς ἐδέχθη ἐκ τοῦ ἀντιθέτου πάντοτε, ὅπως ἀντίθετος ἦτο καὶ ἡ τύχη των· ὁ μὲν ἀνεζήτει τὴν πατρίδα του, οὗτοι δ' ἔφευγον ἐκουσίως αὐτὴν, διότι δὲν ἦτο πλέον δι' αὐτοὺς εἰμὴ γῆ δουλείας καὶ αἰσχύνης. Εἰς τὰς ὑψορόφους οἰκίας των δὲν ἐβασίλευε πλέον τὸ τρυφερὸν θάλλπος, οὔτε προσεμειδία εὐελπὶς οἰκογενειακὴ ἀρμονία, ἀλλ' ἐσφρηλατοῦντο βαρύτερα ἀλύσει· εἰς τὰ περιβόλιά των δὲν ἔμελλε γλυκόφωνος ἀηδὼν, ἀλλ' ἀντήχει τὸ πικρὸν καὶ θρηνηδὲς κραύγασμα τῆς κουκουβάχιας· εἰς τὸν ἀέρα πέριξ δὲν ἐπλανᾶτο τερπνὸν τὸ ἄρωμα τῆς κυτριᾶς καὶ τῆς πορτοκαλλέας, ἀλλ' ἐφέρετο ἡ πνοὴ τοῦ ἀγροῦ ἐπιδρομῆος.

Κατ' ἀρχὰς ἡ Ἀγγλικὴ ἐξουσία ἐχορήγησεν εἰς τοὺς πρόσφυγας τὸ ἄπλωμα τῆς Γαρίτσας εἰς καταυλισμὸν. Ἀφοῦ ἐπώλησεν ἀντὶ ἀργυρίου τὴν πατρίδα των, ἔδωκε πάλιν ἀντὶ ἀργυρίου εἰς αὐτοὺς ἐν ἄπλωμα, τὸ ὅποιον δὲν ἦτο καὶ ἰδικὴ της γῆ. Οἱ Πάργιοι τὸ ἐδέχθησαν, ἠπλώσαν ἐκεῖ τ' ἀποκαμόντα σώματά των καὶ ἐπ' αὐτῶν τὰ βράκη των, κοιμώμενοι κ' ἐξυπνοῦντες πάντοτε μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς εἰς τὰ πάτρια ταχεῖς ἐπιστροφῆς, πολλάκις πλανώμενοι ἀνὰ τὰ ὑψόμενα τῆς Ἀναλήφως, ὅπως ἴδωσι μακρὰν ἐν τῇ λευκαῖσκιᾳ τὸν ἱερὸν βράχον των.

Ἄλλ' ἦλθον μετ' ὀλίγον τὰ ψύχη, ἦλθεν ἡ βροχὴ ἡ ἀδιάκοπος καὶ ἡ ὑγρασία τοὺς παρέλυσεν τὰ γυῖα καὶ ἡ πείνα ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς τὴν σκελετώδη μορφήν της καὶ ἡ γύμνια παρουσίασε τὸ ζιγγλὸν σαρκίον της. Ἡ Ἀρμωστία τοὺς ἐλυπήθη τότε καὶ τοὺς συνεπόνεσεν. Εἰς τὰς δικαίας κραυγὰς, εἰς τοὺς γόους των ἔδωκεν ἓνα κομμάτι ψωμί, τὸ ὅποιον ἀντεστάθμιζε πρὸς βαρύτεμον χροσόν, διότι ἤρχετο ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν πλουσίων κτημάτων των, κ' ἔροιψε τὰ ῥιγούντα σώματά των ἐντὸς δύο στρατῶνων της, εἰς τὰ Καρτέρια. Καὶ οἱ ἀτυχεῖς ἐκεῖνοι, ὅπως ὄλαι καὶ μεγάλαι ψυχαί, αἱ γνωρίζουσαι δύναμιν ἐντὸς αὐτῶν, ἐπικνελάμβανον εὐέλπιδες τὸν ἐπωδόν:

Καὶ τὰ ἄλλαρα θὰ εἶμε

Καὶ εἰς τὴν Πύργα θεὸς νὰ πᾶμε!

Δὲν ἤθελον, ὄχι, οἱ μεγάλοι, νὰ ἐδιδλώσωσι τὸν πόνον τῆς ψυχῆς των διὰ νὰ χαρῶσιν οἱ ἐχθροὶ των. Κ' ἐστιβάχθησαν ἐκεῖ ὑγιεῖς μετὰ πασχόντων, νέοι καὶ νέαι ἀναμίξ, παιδιὰ καὶ γέροντες,

ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅπως εἰς ἄξενον ἀκτὴν, συμφύρονται τὰ ναυάγια. Ἐκαστος μετὰ τῆς οἰκογενείας του κατέλαβε τμημά τι τῶν μακρῶν στρατῶνων περιμαζεύμενος, συσπειρούμενος περὶ αὐτὸν ἢ ἀφήσῃ καὶ εἰς τὸν ἄλλο τόπον ἢ δυστυχία ἀλληλοβοηθεῖται πάντοτε.

Μετ' ὀλίγον εἶδον ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλος ἡ τοιαύτη ζωὴ. Μετὰ τὴν πάροδον τῆς πρώτης ἀνάγκης συνησθάνθησαν ὅλοι τὴν ἀνθρωπινὴν των ὑπόστασιν. Ἡ αἰδῶς ἀνήλθεν ἀπὸ τῆς καρδίας κ' ἐκοκίνησε τὰς παρειάς των εἰς τὸν τοιοῦτον ἐξευτελισμὸν καὶ τὴν ζωώδη κατάστασίν των. Ἄν τὰ ῥάκη, ἅτινα τοῖς ἀπέμειναν, δὲν ἴσχυον νὰ καλύψωσιν ὅλα τὰ μέλη τῶν παρθένων, τῶν γυναικῶν, τῶν παιδίων των, δὲν ἔπρεπεν ὅμως ν' ἀφίνωσι καὶ τὰ κεκαλυμμένα ἐλεύθερα τὴν νύκτα, ὅταν ὁ ὕπνος παραλύει τὸ σῶμα καὶ ἀναισθητεῖ τὸ πνεῦμα. Καὶ ἤρχισαν οἱ ἀτυχεῖς νὰ χωρίζωσι διὰ σινδονῶν τὸ πρῶτον κ' ἔπειτα διὰ τοίχων καλαμίνων τοὺς στρατώνας εἰς διαμερίσματα στενά, πνιγηρὰ καὶ κατασκότεινα ὡς περισπερῶνας. Κ' ἕκαστον τοιοῦτον διαμέρισμα περιέκλειεν ὀλόκληρον οἰκογένειαν μ' ὅλα τὰ χρειώδη της. Κ' ἐπέγραψεν ἡ οἰκογένεια ἂνω τῆς θύρας της τὸ ἴδιον ὄνομά της, διὰ νὰ γνωρίζεται ἐκάστης ἡ διαμονὴ εἰς τὸν κυκεῶνα ἐκεῖνον τῶν κατοικιῶν. Κ' ἔζων οὕτω ἐκεῖ τὴν οἰκτρὰν καὶ ἀγέλαστον ζωὴν τοῦ πρόσφυγος, τὴν ἀσφυκτικὴν ζωὴν τοῦ μὴ ἔχοντος ἰδίαν πατρίδα, τοῦ ξένου, ὅστις ἀπὸ παντοῦ καὶ τὰ πάντα προσδίδει θοαλά, ἀνεξήγητα, ἐχθρικά εἴτε εἰρωνικά πρὸς τὴν ὑπερηφάνειάν του.

— Εἶμαι Παργινός! ἔλεγον μὲ τὸ πείσμον ἐκεῖνον ἦθος τῆς αὐτοπεποιθήσεως.

Ἄλλα τοῖς ἀπάντα ὁ γέλωος, γέλωος ὄξυς, διαπεραστικός, ὡς νὰ τοῖς ἔλεγεν.

— Εἶσαι παλαβός.

Καὶ μεθ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔπαυον οἱ Παργιοὶ νὰ αἰσθάνωνται μέσα εἰς τὴν ψυχὴν των, εἴτε νὰ ἐνωτίζωνται μέσω τῆς βοῆς τῆς τρικυμίας καὶ τοῦ φοβεροῦ ἀνασασμοῦ τῆς λεύκης καὶ τοῦ μορμύρου τῆς βρύσεως τὴν γνωστὴν γοερὰν φωνήν, ὡς κλητήριον σάλπισμα ἀντηχοῦσαν:

— Καρτερεῖτε! . . .

Τώρα ἐξέλιπον ἐκεῖνοι ὅλοι. Δὲν μένει ἀκόμη παρὰ εἰς καὶ μόνος γέρον, εἰς τὸ ἀκρινὸν διαμέρισμα τοῦ ἀριστεροῦ στρατῶνος, ὅστις ἐνῶ τροφοδοτεῖ τὰς ὀρνιθίας του, διηγεῖται τὸ θλιβερὸν παρελθόν του καὶ κλαίει. Κλαίει ἐπίσης καὶ διὰ τὸ παρόν του. Διότι ὅλα ἤλλαξαν γύρω του, ὅλα παρελθον καὶ ἂν πρὶν ἔχασε τὴν πατρίδα, ἀνέπλει αὐτὴν εἰς τὰ πρόσωπα τῶν συναλικιωτῶν του ἐνῶ τώρα τὰ ἔχασε διὰ παντός.

Εἰς τ' ἄλλα διαμερίσματα ἡ νέα γενεὰ χαίρειται, τραγωδεῖ, ἀγάλλεται καὶ γεννοβολᾷ. Αἱ αὐστηραὶ ἐκεῖναι Παργιναὶ μορφαὶ τῶν ἀνδρῶν

αἰ ῥωμαλαῖαι καλλοναὶ τῶν γυναικῶν, τ' αὐστηρὰ ἦθη, ἡ ἐνδυμασία καὶ ὁ κόσμος, ἡ ἀφέλεια καὶ χάρις των ὅλα μετεβλήθησαν, ἤλλαξαν. Ἠλλαξε ἀκόμη καὶ ἡ ὁμιλία των. Ἄλλα μὰζ' ἡ αὐτὰ συναπλήθη καὶ ἡ δυστυχία καὶ στενοχωρία των. Ποτισθέντες ἐπὶ μακρὸν τῆς πρακτικότητος τὰ νάματα, ἔγειναν καὶ αὐτοὶ πρακτικοί, ἐρρίφθησαν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἔγειναν πλούσιοι καὶ ἀπεσύρθησαν οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τὰ Καρτέρια. Οἱ δὲ μείναντες ἐκεῖ ζῶσιν ἀνετώτερον κ' ἔκαμαν προσεχολὰς εἰς τὰ διαμερίσματά των, κ' ἔχουσι τὰς χῆνας καὶ τὰς ὀρνιθίας των πέριξ καὶ καλλιεργοῦσι τὸν βασιλικὸν καὶ τὴν ἀρμπαρόριζαν εἰς τὰ παράθυρά των καὶ ἀπλώνουσι τ' ἀσπρόρουχά των ἔξω εἰς τὰ διασταυρούμενα πολυπλόκως, ἀπὸ τοῦ ἐνὸς στρατῶνος εἰς τὸν ἄλλον, σχοινία.

Τὰ Καρτέρια ἀπὸ μακρὰν ἔχουσι τι τὸ εὐχαρι, τὸ ἀγροτικὸν ἐπάνω των. Τὴν προῖαν ὁ διαβάτης ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐξάσιον θέαμα πολυτόρβου καὶ βομβούσης συναγωγῆς. Οἱ χαιρετισμοὶ καὶ οἱ γέλωτες διασταυροῦνται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸν ἄλλον στρατῶνα. Ἐξέρχονται ἀπ' ἐδῶ λευκόπεπλοι παρθένοι, μὲ τὸν τύπον ἐκεῖνον τὸν νοθρὸν τοῦ ὕπνου ἀκόμη ἐπὶ τῆς δροσερᾶς μορφῆς, μὲ τὴν ἀταξίαν τῆς μαύρης κόμης. Ἐκεῖθεν ἀποχωροῦσιν εὐρωστοὶ κ' ἐργατικοὶ ἄνδρες μ' ὅλην τὴν χαρὰν καὶ τὴν ἀφροντισίαν τοῦ ταπεινοῦ ἀστοῦ. Τὰ παιδιά τρέχουσιν ἐδῶ κ' ἐκεῖ γυμνόποδα καὶ γυμνώλενα, ἄλλα κλαυθμηρῶς ἀμιλλώμενα πρὸς τὰ ὀρνίθια καὶ τὰς περιστεράς καὶ τὰς χῆνας εἰς τὴν ζήτησιν τῆς τροφῆς των, ἄλλα χαρωπὰ σπεύδοντα εἰς τὴν βρῦσιν νὰ νιφθῶσι.

Περὶ δὲ τὸ ἐσπέρας εἴτε τὰς σεληνοφωτιστούς νύκτας τοῦ καλοκαιρίου, ἔξω ἐκάστης θύρας ποικιλόχρουν σύμπλεγμα διαγράφεται ἐκ τῆς μάμης, κατεχούσης τὴν ἀνωτάτην θέσιν τῆς λιθίνης κλίμακος καὶ κοιμιζούσης εἰς τὰ γόνατα τὸν μικρὸν, τῆς μητρὸς ταπεινότερον παρεχούσης γυμνὸν εὐρωστον μαστὸν εἰς τὴν ἀπομύζησιν καὶ τὰς περιθλίψεις τοῦ βρέφους, ἐνῶ ὁ πατὴρ ὄρθιος, στήριζόμενος εἰς τὸν τοίχον, ἀσκεπῆς, λησμονεῖ τὸν κάματον τῆς ἡμέρας εἰς τὴν θέαν τῆς οἰκογενείας του καὶ συμπαίζει μετὰ τῶν ἄλλων μεγάλητέρων τέκνων του, ἐνῶ ἀκροᾶται καὶ ἀπαντᾷ εἰς ὅλας τὰς διαμεριζομένας γύρω του συνομιλίας.

Ἄλλ' ἂν οὕτω ἡ νέα γενεὰ τῶν προσφύγων μετεβλήθη, ἂν τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ἐπέδρασε κ' ἐπ' αὐτῶν, ἂν δὲν ἠξέβρωσι καθόλου τὴν Πάργαν, οὐδ' ἐγεύθησάν ποτε τὰ καλὰ τῆς ἄλλοτε πατρίδος των, δὲν τὴν ἐλησμόνησαν ὅμως ποτέ. Ἀπὸ τοὺς πατέρας, ἀπὸ τοὺς πάππους των παρέλαβον τὴν εἰκόνα τῆς εὐθῆς μὲ τὸ οἰκογενειακὸν των ὄνομα καὶ τὴν κρύπτουσιν εἰς τὰ στήθη των ὅλοι, πολῦτιμον καὶ προσφιλῆ θησαυρόν. Πιστεύουσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν θαυματουργὴν

δύναμιν τῆς Παναγιοπούλας των, ἦν μετὰ τῆς ἱεροῦς σημαίας της, τῆς διατρήτου ἀπὸ τὰς σφαιρας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἄλλων ἱερῶν σκευῶν φυλάσσουσιν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ παλαιοῦ φρουρίου, ἀνυπόμονοι μέχρις οὗ τὰ καταθέσωσι πάλιν εἰς τὸ πρῶτόν των σκῆνος. Κ' ἐνωτίζονται ἀκόμη, μέσω τῆς βοῆς τῆς τρικυμίας καὶ τοῦ φοβεροῦ ἀνασάσμου τῆς λεύκης καὶ τοῦ μορμύρου τῆς βρύσεως, τὴν γνωστὴν εἰς τοὺς πατέρας των γοερὰν φωνήν, ὡς κλητήριον σάλπισμα ἀντηχοῦσαν.

— Καρτερεῖτε!

A. ΚΑΡΑΒΙΤΣΑΣ

ΣΥΖΥΓΙΚΟΝ ΕΙΔΥΛΛΙΟΝ

Ἵ Ο Κέριος καὶ ἡ Κυρία Παραξερίδου μετέβησαν εἰς τὸ Νέον Θέατρον Ἀθηρῶν, διὰ τὴν ἀκούσασθαι τὸ ἰταλικὸν μελόδραμα, καὶ ἔχον καθίσματα εἰς τὴν πρώτην σειρὰν τῆς αἰθούσης.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ἀφοῦ μὴ φορὰ ἀξιόθηκες καὶ ἡ εὐγενεία σου νὰ μὲ φέρῃς ἔς τὸ θέατρον, ἔπρεπε τούλάχιστον νὰ εὐρῆς θέσεις τῆς προκοπῆς. Ἐστὶ ὅμως θὰ εἶπες μέσα σου: «πολὺ τῆς εἶνε κ' αὐτό!»

Ο ΚΥΡΙΟΣ, ἐκπληκτος. — Μὰ, γυναϊκά μου, εἴμεθα εἰς τοὺς πρώτους πάγκους καὶ πρὸς τὴν μέσην· ἐπλήρωσα δέκα δραχμαὶς γιὰ τὰ καθίσματα αὐτὰ καὶ ὅλος ὁ κόσμος τὰ θεωρεῖ ἀπὸ τὰς καλῆτέρας θέσεις τοῦ θεάτρου. Ποῦ ἤθελες λοιπὸν νὰ σὲ πάω; ἔς τὸ δημοτικὸν θεωρεῖον;

Ἡ ΚΥΡΙΑ, προσβεβλημένη. — Γιατί τάχα μὲ τόσῃν εἰρωνείαν μοῦ μιλεῖς γιὰ τὸ δημοτικὸν θεωρεῖον; Κατὰ τὴν γνώμη σου θὰ τὸ ἐξευτέλιζα ἢ ἐπήγγαινα ἐκεῖ, ἔ!... Καλῆτερα νὰ μὴ με ἔφερνες ἔς τὸ θέατρο, ἀφοῦ εἶχες σκοπὸ νὰ μοῦ κἀνῃς τέτοια κομπλιμέντα.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Μὰ ὄχι, ὄχι! μόνον σοῦ τὸ εἶπα, γιὰ νὰ σοῦ ἀποδείξω πῶς ὕστερα ἀπὸ τὸ δημοτικὸν θεωρεῖον καλῆτερα θέσεις εἶνε αἱ ἰδικαὶ μας; τὰ ἄλλα θεωρεῖα εἶνε πολὺ ὑψηλὰ· μ' ἔννοεις; Καὶ εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ θεάτρου, ὅταν ἐξήγησα ἀπὸ τὰς καλῆτέρας θέσεις, μοῦ ἔδωκαν αὐτάς. Φαρῶ δὲ πῶς δὲν εἶνε καὶ ρητὴν δέκα δραχμαὶς!

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ἐτσι, πῆγες καὶ πέταξες δέκα δραχμαὶς, χωρὶς κἀν νὰ ἰδῆς ποῦ εἶνε τὰ καθίσματά μας; Ὡστε ἂν μὰς ἔβαζαν καὶ εἰς τὸ ὑπερῶον, δὲν θὰ ἔλεγεσ τίποτε.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Θέσεις ποῦ πληρώνεται πέντε δραχμαὶς δὲν ἤμπορεῖ νὰ εἶνε εἰς τὸ ὑπερῶον.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ἀλλὰ εἶνε τέλος πάντων ἐδῶ ποῦ εἶνε, ἐδῶ ποῦ ἔτυχαν νὰ εἶνε...

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Δὲν ἔτυχαν τὰ ἐδιάλεξα ἐγὼ εἰς τὸ τυπωμένον σχέδιον τοῦ θεάτρου, ποῦ μοῦ εἰδείξαν ἔς τὸ ταμεῖον.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ὡστε τὰ πῆρες χωρὶς νὰ τὰ ἰδῆς, χωρὶς νὰ δοκιμάσης ἂν εἶνε μαλακά.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Μὰ κανένας δὲν συνειθίζει νὰ τὸ κἀνῃ αὐτό· ἔπειτα τὴν ἡμέρα εἶνε θεοσκότεινα ἐδῶ μέσα.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ἐχάθηκα τὰ φανάρια;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Ὡ!

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Τί ὦ... Ἀλλὰ βέβαια τί σὲ μέλει ἂν πονέσουν τὰ κόκκαλά μου εἰς αὐτὰ τὰ σανίδια ποῦ μ' ἐκάθισες! Φτάνει ἐστὶ νὰ μὴ χαλάσης τὴν ἡσυχίαν σου.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Νὰ σοῦ βάλω τὸ ἔπανωφόρι μου νὰ καθίσῃς ἐπάνω;

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ὡραῖο προσκεφαλάκι!... Ὅλα σου τα κομπλιμέντα εἶνε τοῦ αὐτοῦ εἶδους. Ἄντι νὰ μοῦ στρώσης τὸ ἔπανωφόρι σου, καλῆτερα θὰ ἔκαμνες νὰ πᾶς ν' ἀνοίξῃς τὴν πόρτα ν' ἀναπνεύσω λιγάκι ποῦ μ' ἐπνιξε ἡ γειτόνισσά μου ἐδῶ μὲ τὸ πατσουλί.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Μὰ πῶς ἔμπορῶ ν' ἀναστατώσω ὅλον τὸν κόσμον γιὰ νὰ περάσω ἀφοῦ ἄρχισεν ἡ παράστασις;

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ἄ, βέβαια, γιὰ τοὺς ξένους σὲ μέλει καὶ γιὰμένα, γιὰ τὴν μετέρα τῶν παιδιῶν σου, δὲν σε μέλει τίποτε.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Ἐπειτα καὶ ἂν τὴν ἄνοιγα θὰ ἐγίνετο βεῦμα καὶ ὅλοι θὰ ἔτρεχαν νὰ τὴν κλείσουν.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ὡστε πρέπει καὶ καλά νὰ λιποθυμήσω ἐγὼ γιὰ τὸ χατήρι αὐτῆς ἐδῶ.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Σοῦτ'! νὰ μὴ σ' ἀκούσῃ!

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Νὰ μὴ μ' ἀκούσῃ; ἄς μὴν ἔβαζε πατσουλί, σὰν καμμιά πατσαθούρα.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Πατσουλί βάζουν καὶ καθὼς πρέπει κυρία.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Μὲ ἄλλους λόγους ἐγὼ δὲν εἶμαι καθὼς πρέπει· νέο κομπλιμέντο πάλι! Κρίμα ποῦ δὲν ἐπῆρες ἐστὶ αὐτὸ τὸ μυρωδάτο φρούτο νὰ κάθεται, ὅπως κάθεται παρέκει ὁ ἄντρας της ἔς τὸ πλάι της σὰν στύλος.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Κάνει ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἔπρεπε νὰ κἀνωμε κ' ἐμεῖς προσέχει εἰς τὴν παράστασιν.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ὡραῖα παράστασις! δὲν καταλαβαῖνον τίποτε!

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Ἄν ἐπρόσεχες... ἄντι νὰ ὀμιλῆς.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Νὰ κἀθωμαι μὲ κλειστὸ στόμα, βουβή;...

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Δὲν εἶπα αὐτὸ... Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἄμα ἀνοίξῃ ἡ σκηνή, εἶνε συνήθεια νὰ μὴ μιλῇ κανεὶς.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Καὶ νὰ βλέπῃ αὐταὶ τῆς ἀηδίας!

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Δὲν μοῦ φαίνονται ἀηδίας...

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ἐτσι ἔ! καὶ ποῦ γίνονται, σὲ παρακαλῶ, αὐτὰ ποῦ βλέπεις τώρα ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν; Ἐνῶ τοὺς κυνηγοῦν καὶ βιάζονται νὰ φύγουν, αὐτοὶ κάθονται καὶ τραγουδοῦν, καὶ ὄχι ἕνας ἕνας, παρὰ ὅλοι μαζί. Ἐπειτα ὅποιος μπαίνει καὶ βγαίνει ἀνοίγει καὶ τὰ δυὸ φύλλα τῆς πόρτας σὰν νὰ ἔχη νὰ περάσῃ κανένα μπουζούλο, κ' ἔπειτα ἡ πόρτα κλείνει μόνη της... Καὶ δὲν εἶνε ἀηδίας;

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Ὑποτίθεται ὅτι οἱ πόρτες δὲν κλείνουν μόναις· κάποιοι ὑπρέτης εἶνε ἀπὸ πίσω καὶ κλείνει.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Κάθε κάμαρα λοιπὸν καὶ ὑπρέτης ὥραϊον οἰκοκυριό! Αὐτὰ ἔρχεται νὰ μάθῃ κανεὶς ἔς τὸ θέατρο; Καὶ μοῦ ἔλεγες χθὲς πῶς τὸ θέατρον εἶνε σχολεῖον μορφώσεως ἡθῶν ὥραϊα ἡθῆ μορφώνει. Κύπταξε κρουσομιλήματα ἐκείνη ἡ γοντῆρ ποῦ φωνάζει μαζί μ' ἐκεῖνον τὸν κοντὸ μὲ τὸ μούσ. Δὲν ντρέπεται παντροσιμένη γυναῖκα; Καὶ ὁ ἄντρας της κουφὸς εἶνε καὶ δὲν ἀκούει τὰ ξεφωνητά της.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Μὴν τὰ παίρνῃς τὰ πράγματα ἔτσι τραγικά.

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Τώρα θὰ μοῦ πῆς πῶς θὰ ἦσουν πολὺ εὐχαριστημένους, ἂν εἶχες τὴν τύχην ἐκεῖνου μὲ τὸ μούσ... Βλέπω δὲ καὶ μὲ τί γουρλωμένα μάτια τὴν κутτάζεις τῆ φωνακλό.

Ο ΚΥΡΙΟΣ. — Μὰ ἐπὶ τέλους γιατί ἤλθα; γιὰ νὰ κλείσω τὰ μάτια μου καὶ ν' ἀκούω ἐμένα;

Ἡ ΚΥΡΙΑ. — Ὅχι, κύριε· ἤλθες μὲ τρεῖς σκοποὺς καὶ τοὺς τρεῖς ἐναντίον μου· πρῶτον νὰ μοῦ σπάσης τὰ κόκκαλα εἰς τοὺς πάγκους αὐτοῦς, δευτέρον νὰ μὲ δηλητηριάσῃς μὲ τὸ πατσουλί καὶ τρίτον νὰ μοῦ διαφθεῖρῃς τὰ ἡθῆ.